

ФІНАНСОВИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ”

Поняття “злиття і поглинання” активно використовується в фінансовій сфері. Процеси, які представлені цим поняттям, відбуваються у всіх секторах економіки в різних країнах світу, визначаючи тенденцію до концентрації фінансових ресурсів. Незважаючи на те, що ринок злиття і поглинання в Україні впав в 2014 р. до рівня, якого не досягав навіть під час глобальної фінансової кризи і спаду української економіки в 2009–2010 рр., проте все ж таки ці процеси, не дивлячись на складну економічну ситуацію в країні, продовжують здійснюватися. А вже в 2015 р. ситуація на ринку злиття і поглинань стала покращуватися, кількість угод зростає (рис. 1).

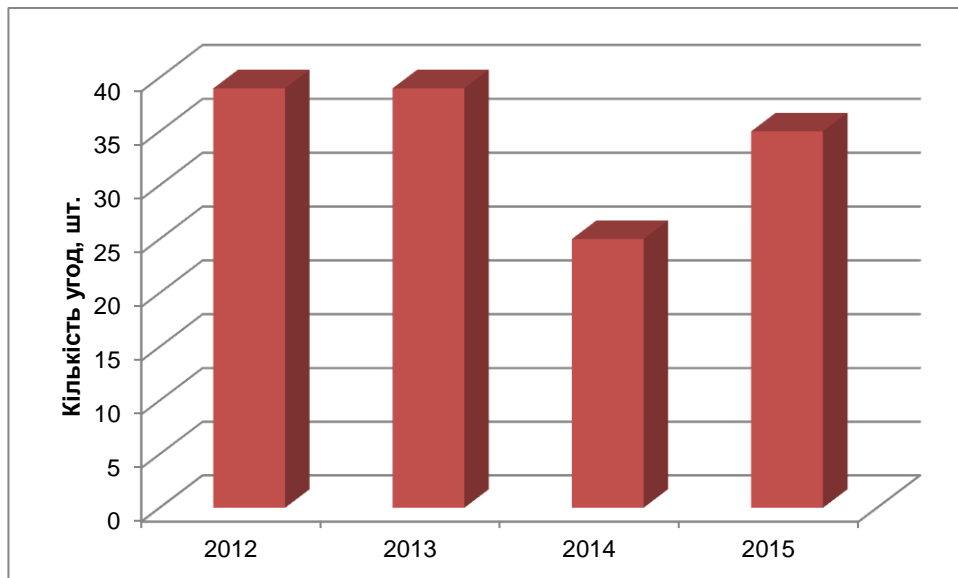

Рис. 1. Кількість угод зі злиття і поглинань суб'єктів господарювання в Україні за 2012–2015 рр. (узагальнено на основі бази даних InVenture Investment Group)

Проте самі процеси в 2015 р. стали носити інший порівняно з попередніми роками характер. Значна кількість угод була по суті вимушеними, тобто це були операції, до яких власників підштовхнув сплеск антиросійських настроїв в Україні. Як приклад, можна навести, продаж російською компанією “ЛУКОЙЛ” мережі з 240 автозаправних станцій і шести нафтобаз, які перебували на балансі дочірньої компанії “ЛУКОЙЛ – Україна”. Після численних випадків бойкоту своїх заправок російська компанія провела технічну, схемну транзакцію, яка дозволить їй формально змінити власника і провести ребрендинг. Сума цієї угоди, становить 300 млн. доларів США, що обіцяє зробити її найбільшою угодою року для M&A з українською участю.

Через неприязнь українців до російських виробників у розпал війни між країнами, з українського ринку пішов російський Камський автомобільний завод (КамАЗ), який продав свою мережу продажу і технічне обслуговування в Україні. Також російська компанія “Росгосстрах” вимушена була продати всі акції страхової компанії “Провідна” (свого української консорціуму) західноєвропейським інвесторам. Звичайно, наведені угоди не свідчать про масову відмову російських інвесторів від вкладень в українські компанії, проте все ж вважаємо, що якщо російські компанії і будуть активно залишати Україну, то даний процес буде відбуватися поступово.

В будь-якому випадку процеси злиття і поглинання відбуваються сьогодні та є доволі ефективними як засіб підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Як справедливо зазначає М.С. Івінська, сучасні проблеми та перспективи процесів злиття і поглинання набули важливого практичного значення, з'явилася потреба в комплексному вивченні та аналізі механізму консолідації в якості самостійної економічної категорії.

Понятійний апарат злиття та поглинання у вітчизняній літературі досить недосконалий. При цьому сутність даних процесів часто розглядається в рамках однієї площини: або юридичної, або фінансової. Проте вважаємо, що поняття “злиття та поглинання” не можливо трактувати з юридичної позиції. Адже про це свідчить навіть той факт, що в нормативних документах відсутнє поняття “поглинання”. В той самий час у Вікіпедії вказується, що розкриття поняття “злиття і поглинання” здійснюється з юридичної позиції згідно із законодавством України: “...термін, який використовується в Україні для позначення правочинів, в результаті яких:

1) існуючий власник контрольного пакету акцій публічного або приватного акціонерного товариства відчужує на погоджених умовах належний йому контрольний пакет іншій особі (приватному покупцю) або

2) відбувається скупівля особою (ініціатором поглинання) у міноритарних акціонерів публічного або приватного акціонерного товариства належних ним акцій з метою концентрації ініціатором поглинання контролю над товариством, або

3) відбувається об'єднання активів декількох компаній з метою створення нової компанії”.

Проте в наведених виносках на інтернет-сторінці даного ресурсу посилання здійснено тільки на такий нормативний документ, як Закон України “Про акціонерні товариства”. Аналіз положень даного законодавчого акту показав відсутність в ньому поняття “поглинання”. Виникає риторичне питання: “Як можна оперувати поняттям, яке не визначено на законодавчому рівні, та говорити при цьому про юридичне розуміння?”.

Ми вважаємо, що поняття “злиття і поглинання” слід використовувати тільки з фінансової точки зору, про що свідчить і його походження. Закордоном і в нашій країні протягом останніх років для позначення даного поняття використовується така аббревіатура, як M&A (англ. - mergers & acquisitions), яка дозволяє ідентифікувати угоди, при реалізації яких відбувається передача контролю з управління бізнесом. Ці угоди, не зважаючи на те, що доволі часто розглядаються як напрямки реорганізації та реструктуризації бізнесу, спрямовані на його розширення і полягають у передачі власниками (акціонерами) однієї юридичної особи своїх прав власникам (акціонерам) іншого, що не завжди супроводжується їх реорганізацією.

За результатами здійснення угод зі злиття та поглинання підприємства прагнуть отримати синергетичний ефект в результаті збільшення доходів (за рахунок розширення продуктового ряду, збільшення частки ринку і виходу на нові ринки, диверсифікації бізнесу, зростання цін при отриманні стратегічних переваг); зниження витрат (в результаті економії на масштабах за рахунок централізації функцій, збільшення операційного і фінансового важелів); вдосконалення технології і процесів об'єднаного товариства.

Процеси злиття і поглинання підприємств, як правило, в сучасних умовах застосовуються в таких основних ситуаціях:

1) в умовах, коли підприємство знаходиться в стані глибокої кризи, фактично є неплатоспроможним;

2) в умовах, коли фінансовий стан підприємства можна вважати задовільним, проте прогнози його подальшої діяльності є несприятливими;

3) даним процесам можуть піддатися успішно працюючі підприємства з метою посилення власної конкурентоспроможності.

В нинішніх умовах все ж таки переважають угоди зі злиття та поглинання підприємств, які пов'язані з боротьбою за контроль над фінансовими потоками і фінансово-економічною діяльністю підприємства.

Враховуючи вищевикладене, під поняттям “злиття і поглинання” з фінансової точки зору слід розуміти комплекс заходів, що забезпечують максимально можливу ефективність і урегульованість процесу передачі контролю з управління бізнесом. Таке визначення відповідає змісту здійснених процесів та може використовуватися до тих пір, доки не буде визначено на законодавчому рівні поняття “поглинання”, що відповідатиме загальносвітовій практиці та сприятиме інтеграції українського ринку злиття і поглинань в глобальний.